

Pispot!

Deborah Paalman

Eindelijk was het stil in het huis. Het was het jaar 1612 en de welgestelde verwanten van de Stadhouders hadden besloten dit jaar kerst te vieren in 'Mijnsheeren Herberg' aan de Voorstraat in Dordrecht.

Deze grafelijke herberg was al sinds 1385 eigendom van de graven van Holland, maar eigenlijk verbleven ze er maar zelden. Verschillende families hadden het huis in hun afwezigheid beheerd, zodat er altijd een kamer gereed was, mocht de graaf komen. Nu bestierden Huijbert Dircxz. en zijn vrouw Sijgje het huis, ondanks

dat er sinds 1572 eigenlijk geen echte Hollandse graaf meer was. Het feestmaal duurde tot diep in de nacht en Huijbert en zijn vrouw stapten na een avond hard werken moe in bed. Het was de hele maand december al bijzonder koud en ook deze nacht vroom het hard. Huijbert en Sijgje kropen diep onder de

wollen dekens en al gauw vielen ze in een droomloze slaap. Maar slechts enkele uren later werd Sijgje wakker... O nee! Ze moest plassen! Dat betekende het warme bed uit, de houten trap af, via de smalle plavuizen gang naar het achterhuis om daar naar het stinkende privaat boven de beerkelder te gaan. Wat was er erger voor een paar zere voeten dan het warme bed verlaten en aan deze nachtelijke expeditie te beginnen, in de wetenschap dat ze daarna verkleumd zou liggen klappertanden en de slaap niet meer kon vatten. En dan te bedenken dat alle leden van de rijke familie die hier logeerde zo'n mooie pispot onder het bed hadden staan! Wat als zij in de kamer van één van die rijke dames even haar pispot zou gebruiken...? Alle dames hadden die avond meer wijn gedronken dan goed voor ze was en zouden zeker niets horen als ze het stil deed. Eén van hen sliep hiernaast... Sijgje nam een besluit: ze ging het erop wagen! Zo schuifelde ze even later geruisloos de kamer naast de hare binnen en pakte de po onder het bed vandaan. Het was nog een mooie ook! Van geïmporteerd steengoed, met appliques. Gauw deed ze haar behoefte en schoof de po terug onder het bed. De dame sliep rustig door, ze had niets gemerkt. Met een glimlach op haar gezicht liep Sijgje opgelucht terug naar haar kamer...

Dit 'kerstverhaal' is natuurlijk verzonnen. Een deel van het verhaal is echter waar, want deze pispot werd in augustus 2008 gevonden tijdens archeologisch onderzoek op de Voorstraat, waar waarschijnlijk de 'Grafelijke Herberg' heeft gestaan. De vondst werd aangetroffen in de beerkelder van het gebouw: een ondergronds gewelf waarin uitwerpselen en afval terecht kwamen. Misschien is de po de volgende dag met het legen uit de handen van Sijgje geschoten en zo onbeschadigd in de beerkelder geraakt, maar ook dat is weer gissen.

In ieder geval is het, zoals Sijgje al had opgemerkt, een luxe exemplaar van steengoed, gemaakt in het Duitse plaatsje Raeren. De versieringen op de buik van de po zijn van de hand van Robert Thievin. Zijn naam staat in deze appliques vermeld, evenals zijn beroep: 'carte*maker', wat zoveel betekent als, 'maker van cartouches', een soort stempels van klei. Ook in Luik zijn potten gevonden die zijn stempel dragen. Waarschijnlijk was hij dus een bekend man in zijn tijd.

Deze 'Rolls-Royce' onder de po's komt uit het eerste kwart uit de 17e eeuw. Maar ook eerder worden er al pispotten gemaakt. De collectie van DiEP omvat bijvoorbeeld ook een eenvoudig 14e eeuws exemplaar van rood aardewerk. Pispotten zijn altijd te herkennen aan de kalkaanslag aan de binnenkant. Daardoor is ons ook bekend dat sommige pispotten pas in tweede instantie als zodanig zijn gebruikt, nadat ze eerst als grape (kookpot) dienst hadden gedaan in de keuken. Maar een grape, een driepoot, stond op de ongelijke vloeren natuurlijk altijd wankel... Daarom hadden echte pispotten een vlakke, licht holle bodem of een standvoet(ring) zoals deze.

Een dinerende man warmt zichzelf bij het vuur. Afbeelding uit de verzameling Middeleeuwse Verluchte Handschriften van de Koninklijke Bibliotheek en het Museum Meermanno-Westreenianum.

Een huisknecht, 1519. Afbeelding uit de collectie van Stadtbibliothek Nürnberg: Hausbüchern der Mendelschen und Landauerschen Zwölfbrüderhausstiftungen.